

Útratová ustanovení zákona o ochraně cti.

Dr. Josef K e p e r t, Brno.

O s n o v a:

- I. Úvod. Postavení výroku o útratách v oblasti trestní jurisdikce.
- II. Důvody odchylek útratových norem zákona o ochraně cti od příslušných předpisů trestního řádu: Nejen věkový rozdíl obou zákonů, nýbrž především odchylná povaha deliktů sem spadajících a odchylná povaha příslušného řízení.
- III. Okruh platnosti útratových předpisů zákona o ochraně cti. Vztahují se:
 - A. jen na řízení o určitých deliktech a dále
 - B. jen na řízení soukromožalobní o těchto deliktech (§ 23, 1. odst.).
 1. Povaha řízení ke zmocnění podle § 14, odst. 4. a 5.
 2. Změna povahy řízení takového během procesu (§ 21), a to:
 - a) řízení původně soukromožalobního ve veřejnožalobní;
 - b) řízení původně veřejnožalobního v soukromožalobní;
 - c) řízení původně soukromožalobního ve veřejnožalobní a pak opět v soukromožalobní.
 3. Povaha zastoupení soukromého žalobce státním zástupcem podle § 46 posl. odst. trest. řádu.
 4. Souběžná žaloba veřejná a soukromá:
 - a) Úspěch žaloby veřejné.
 - b) Úspěch žaloby soukromé.
 - c) Neúspěch obou žalob.
- IV. Poměr útratových norem zákona o ochraně cti k útratovým předpisům trestního řádu (§ 23, odst. 2.).
- V. Rozsah pojmu »útraty« v zákoně o ochraně cti (§ 34, odst. 1.).
 1. Jen útraty konkrétního případu.
 2. Převzetí § 381 tr. ř.
 3. Skutečným rozšířením jen »nutná vydání stran«. Výklad tohoto pojmu:
 - a) Co vyvozujeme z výrazu »vydání«.
 - b) Co vyvozujeme z výrazu »nutná«.
 4. Části trestního řízení je též bezvýsledné jednání o smír (§§ 25/5, 29/2).
 5. Úvahy systematické:
 - a) Ohled na zvláštnosti řízení tiskového a přestupkového.
 - b) Útraty osobní a ostatní.
- VI. Osoby pro náhradu útrat v úvahu přicházející.
 1. Strany. — Žalobcem je korporace, jež není právnickou osobou nebo periodický tiskopis (§ 34/2).
 2. Ručení ve smyslu §§ 10 a 11 tiskové novely č. 124/24.
 3. Více žalobců nebo žalovaných.
- VII. Zásady zákona o ochraně cti stran povinnosti k náhradě útrat řízení.
 - A. Výrok o útratách zcela bez souvislosti s rozhodnutím věci samé (§ 34, odst. 6.).
 - B. Výrok o útratách v souvislosti s rozhodnutím věci samé.
 1. Smír.
 - a) Dohoda stran.

- b) Rozhodnutí soudce ve smyslu § 26.
 2. Rozsudek odsuzující.
 a) Zcela.
 b) Zčásti (§ 34, odst. 3.). Výklad pojmu »přiměřeného dělení« útrat.
 c) Upuštění od uložení trestu (§ 34, odst. 5.):
 aa) Protože soukromý žalobce nežádá potrestání (§ 9, odst. 1., č. 1).
 bb) Pro provokaci (§ 9, odst. 2.).
 cc) Protože dána satisfakce (§ 9, odst. 1., č. 2 a odst. 3.).
 3. Zpětvzetí žaloby. Částečné zpětvzetí (§ 19).
 4. Rozsudek osvobozující. Osvobození pouze pro omluvitelný omyl (§ 34, odst. 4.).
 C. K útratám trestního řízení patří též útraty řízení opravného.
 1. Výjimka v případě zcela bezvýsledného opravného prostředku odpůrcova (§ 35 — 1. věta).
 2. Dělení útrat v případě částečného úspěchu opravného prostředku (§ 35 — 3. věta).
 3. Zcela bezvýsledné opravné prostředky obou stran. (Arg. ex § 35 — 1. věta.)
 VIII. Opravné prostředky proti výroku o útratách.
 A. Zásadní dělení:
 1. Opravný prostředek proti určení zásadní povinnosti k náhradě útrat.
 2. Opravný prostředek proti určené výši útrat.
 B. Jednotlivé opravné prostředky.
 1. Proti rozhodnutí o útratách ve smíru (§ 26).
 2. Proti uložení náhrady nákladů svévolných důkazů (§ 34 až 36).
 3. Proti výroku o nákladech řízení zastaveného.
 4. Proti výroku o útratách, učiněnému v souvislosti s meritorním rozhodnutím věci samé.
 a) Opravný prostředek proti výroku ve věci samé.
 b) Jinak obecná stížnost.
 C. Náhrada nákladů opravných prostředků proti rozhodnutí o útratách.
 IX. Závěr.

I.

Postavení výroku o útratách v oblasti trestní jurisdikce.

Aplikace ustanovení soudních řádů o náhradě nákladů řízení, odkázaná na strohost několika málomluvných paragrafů a na nepřiliš vydatnější výklad v systémech a učebnicích, členěných podle teoretické závažnosti jednotlivých partií, je pramenem často větších obtíží, než skýtá rozhodnutí věci samé. Každodenní zkušenost přináší nové a nové doklady správnosti tohoto tvrzení. Praktická potřeba se totiž nijak neohlíží na to, že rozhodnutí o útratách přísluší ve vědeckém systému podružná role rozhodnutí akcesorního.

Schema nalézání práva v oboru trestním, totiž zjištění viny (v nejširším slova smyslu) na jedné a uložení trestu na

druhé straně, je předpisy moderního trestního práva do té míry komplikováno, že názor o syllogistické povaze rozhodování trestního soudce, pronášený často s nádechem podceňování, stává se přežitkem, pokud kdy vůbec v plné míře odpovídal skutečnosti. Každým novým zákonem, který rozšiřuje počet možných rozhodnutí trestního soudce, pozbývá názor ten více svého opodstatnění.

Nové zákony přinášejí též vlastní ustanovení o náhradě útrat trestního řízení, která rozhodnutí soudcovu poskytují velké množství možností, z nichž jednu by vybral jako souzenému případu nejprůměrnější, aniž je při tom výběru vázán nějakými pevnými pravidly. Zkrátka: Jako v ostatních oborech trestní jurisdikce, tak též v jejích útratových normách lze pozorovati pokračující tendenci rozšířiti oblast volné úvahy trestního soudce.

Nechceme naprosto v plném rozsahu podpisovati názor též vynikajících autorů, podle nichž povinnost k náhradě nákladů řízení je kusem trestu. Nesmíme se však zároveň odvracet od skutečnosti novými zákony vždy zřejměji přiznávané, že výrok o náhradě nákladů má být nejen ve shodě s výrokem o vině, nýbrž že má často být přímo výrazem další *d i f e r e n c i a c e* viny souzeného člověka, k níž omezený repertoár trestních sankcí neumožňuje již přihlédnouti. Tolik zatím na odůvodnění, proč ustanovení útratová uvádíme jako podstatnou část soudcova výroku o následcích spáchaného deliktu či jeho výroku opačného a proč tam, kde pro to v zákoně shledáváme odůvodnění, se odvažujeme opustiti tradiční stanovisko, že rozhodnutí o náhradě útrat řízení je pouhým majetkoprávním vyrovnáním mezi procesními stranami, s meritem věci nic společného nemajícím.

II.

Důvody odchylek útratových norem zákona o ochraně cti od příslušných předpisů trestního řádu.

Rozbor útratových ustanovení, obsažených v zákoně ze dne 28. června 1933 čís. 108 Sb. zák. a nařízení o ochraně cti (zákona urážkového), který chceme podati, bude nám současně příležitostí, abychom sledovali, pokud právě nový

zákon přejímá uvedené zásady a pokud tedy modifikuje svého o dva lidské věky staršího předchůdce, trestní řád.

Zjištěné odchylky útratových ustanovení v urážkovém zákoně proti trestnímu řádu nesmíme ovšem přičítati jen na vrub tohoto věkového rozdílu obou norem. Útratové normy urážkového zákona platí především jen pro řízení o velmi určitě kvalifikovaných deliktech, totiž o deliktech proti cti, jichž samostatnost proti ostatním druhům deliktů zavdala, jak uvidíme, podnět k závažným odchylkám od obecných zásad o náhradě útrat. (Na př. při omluvitelném omylu.) O deliktech podle tohoto zákona rozvine se řízení v mnohém směru odlišné od obecného trestního řízení, což má podle zvláštních předpisů jeho vliv také na útraty. (Na př. náhrada nákladů bezvýsledného jednání o smír, vliv poskytnuté satisfakce na výrok o útratách atd.) Konečně vztahují se zvláštnosti urážkového zákona v oboru útrat výhradně jen na řízení k žalobě soukromé, což odůvodňuje bližší propracování předpisů o náhradě útrat řízení soukromožalobního, provedené příslušnými paragrafy urážkového zákona.

Nelze vytykati trestnímu řádu, že nedosti zevrubně se zabývá otázkou útrat v řízení soukromožalobním, když toto řízení je jen nepatrným zlomkem případů, pro něž trestní řád platí a také se týká jen činů nesrovnale méně závažných. Nelze naopak považovati za zvláštní zásluhu urážkového zákona, že blíže normuje náhradu útrat řízení soukromožalobního, když toto bude na místě při souzení převážné většiny deliktů zákonem tím normovaných. A vůbec už nelze činiti výtek trestnímu řádu, že nebere ve svých útratových ustanoveních zřetel k specifickým situacím, možným jen při deliktech proti cti a v řízení o těchto deliktech, jako nelze nadmíru vynášeti zákon o ochraně cti, že tak činí.

III.

Okruh platnosti útratových předpisů zákona o ochraně cti.

Samostatná ustanovení o náhradě útrat, obsažená v zákoně o ochraně cti, mají mnohem menší obor platnosti, než by nasvědčoval název zákona, jehož jsou částí. Především si

tedy zodpovíme otázku, kdy bude nutno nahraditi normy trestního řádu útratovými předpisy zákona č. 108/33 při rozhodování o tom, koho stihne povinnost k náhradě útrat trestního řízení.

Výslovné ustanovení § 23 odst. 1 urážkového zákona praví, že paragrafy 34 a 35 téhož zákona, tedy základ jeho ustanovení útratových, platí jen:

A) pro trestné činy normované v zákoně o ochraně cti, tedy pro přestupek urážky (§ 1), pomluvy (§ 2), utržení na cti (§ 3), a výčitek trestního stíhání, nebo trestu (§ 4), jež se vesměs stanou přečiny, když byly spáchány tiskopisem, a pro přestupek zanedbání povinné péče odpovědného redaktora (§ 4 tiskové novely zák. č. 124/24 Sb. ve znění vyhlášky č. 145/33 Sb. zák. a nař.), a to ještě jen,

B) stíhá-li se dotyčný trestný čin k žalobě soukromé.

Jestliže v dalších výkladech budeme mluvit jen o deliktech podle urážkového zákona, to jest o přestupcích a o přečinech podle jeho §§ 1 až 4, neznamená to, že jsme zapomněli na přestupek zanedbání povinné péče odpovědného redaktora, jenž přece také, jak jsme viděli, spadá do naší oblasti. To však, že přestupek zanedbání redaktorovy povinné péče je jakýmsi akcesoriem vlastního, jím umožněného trestného činu, i že se stejnými formami též o něm rozhoduje, dává možnost zjednodušiti další výklady obecným prohlášením, že to, co bude řečeno o povaze řízení pro přečiny podle zákona o ochraně cti, tudíž i příslušné zásady útratové, platí též pro řízení o přestupku, spatřovaném v tom, že zanedbáním povinné pozornosti odpovědného redaktora došlo k otištění statí, zakládající skutkovou podstatu některého z oněch přečinů.

Vzhledem k tomu, co bylo řečeno, bylo by jistě chybou tvrditi, že útratová ustanovení urážkového zákona nastoupí ve všech řízeních o deliktech, jimiž byla dotčena něčí čest. Jen tam jich bude lze užiti, kde jde o nějaký čin v samém zákoně č. 108/33 normovaný, což je pojem nejen nevystihující všechny případy, kdy trestným činem byl někdo na cti zasažen (to se může státi na př. i křivým svědectvím), nýbrž dokonce pojem užší než systematická skupina deliktů proti cti v našem trestním právu. (Srov. zločin křivého obvinění podle § 209 tr. zák.)

Dalším vydatným omezením použitelnosti oněch norem pak je ustanovení, že jich lze užiti jen tehdy, bylo-li o některém z vyjmenovaných trestných činů rozhodováno v řízení soukromožalobním. Celá řada zvláštností, upravených §§ 34 a 35 urážkového zákona, byla by ovšem sama se-

bou nepraktickou v případech veřejnožalobních, totiž ta, kde se výslovně mluví o povinnostech soukromého žalobce nebo vůči němu. Výslovný předpis § 23 znemožňuje však užítí pro řízení veřejnožalobní též těch útratových norem nového zákona, jež by i zde dobře vyhovovaly. I zde podrží útratová ustanovení trestního řádu svou platnost v plném rozsahu.

1. Povaha řízení ke zmocnění podle § 14, odst. 4 a 5. Zákon o ochraně cti má ve svém § 14 poměrně jasná pravidla o tom, kdy se trestný čin v něm normovaný stíhá na žalobu soukromou a kdy výhradně k obžalobě veřejné, takže ani určení rozsahu platnosti zvláštních útratových norem tohoto zákona nebude, jak se zdá, činiti zvláštních potíží.

Komplikace však nastávají tam, kde je podle zákona možno, aby určitý čin byl stíhán buď žalobou veřejnou nebo žalobou soukromou. Byl-li totiž čin, v němž lze spatřovati některou skutkovou podstatu §§ 1—3 zákona o ochraně cti, spáchán na veřejném orgánu (pojem tento je v zákoně blíže vymezen!) a vztahuje-li se urážka, pomluva nebo utrhaní na výkon jejich pravomoci nebo povolání, konkuruje zde zájem uraženého i státu na potrestání vinníkově, a to také tehdy, když činem není dána žádná veřejnožalobní skutková podstata. Tento souběh zájmů řeší zákon tak, že dává i uraženému i státnímu zástupci možnost obžalobu podat, jinými slovy, takový delikt může býti stíhán jak k žalobě soukromé, tak k žalobě veřejné. Tato je však vázána na zmocnění uraženého (§ 14, odst. 5). Analogický případ nastává, když na cti dotčená byla hlava cizího státu nebo zástupce cizího státu uznaný republikou (§ 14, odst. 4).

Bude záležeti na úvaze veřejného žalobce, zda má za to, že jsou splněny předpoklady citovaných zákonných předpisů a zda tedy je na místě obžaloba veřejná či nikoli. Rozhodnou bude ovšem též úvaha uraženého, zda veřejnému žalobci dá zmocnění potřebné ke stíhání. Podle dohody obou bude pak trestní řízení míti povahu řízení veřejnožalobního nebo soukromožalobního a nebude patrně obtíží pro závěr soudce, kterých předpisů použije k rozhodnutí o útratách, zda totiž obecných ustanovení trestního řádu či zvláštních útratových norem zákona o ochraně cti.

2. Změna povahy řízení během procesu.

Než podání soukromé žaloby na jedné, žaloby veřejné pak na druhé straně neznamená nikterak poslední slovo o povaze celého následujícího řízení. Zákon připouští totiž, aby řízení k žalobě soukromé zahájené se za předpokladů § 14, odst. 4 a 5 přeměnilo ve veřejnožalobní, jako naopak, aby řízení původně podle § 14, odst. 4 a 5 veřejnožalobní se stalo později soukromožalobním. Pro tuto možnou změnu nemůžeme pustiti se zřetele případy, o nichž proto, že byly jako veřejnožalobní zahájeny, jsme se domnívali, že vypadají z okruhu naší pozornosti.

a) Změna řízení původně soukromožalobního ve veřejnožalobní. Byla-li na cti dotčena některá v § 14, odst. 4 a 5 uvedená osoba za okolností tamtéž vylíčených (nepřesně, ale stručně vyjádřeno: v souvislosti se svým veřejným úřadem), může uražený podati buď normální soukromou žalobu na vinníka, nebo zmocniti veřejného žalobce, aby žalobu podal on. Vyhoví-li veřejný žalobce žádosti uraženého, stává se z žaloby žaloba veřejná a řízení, jež po ní následuje, je od té chvíle rovněž veřejnožalobním.

S naznačeným účinkem, totiž změny povahy řízení, může veřejný žalobce žalobu převzít i tehdy, když řízení o deliktu bylo již zahájeno z podnětu soukromé žaloby uraženého. Podle toho, co dosud víme, měli bychom uvažovati o povinnosti k náhradě útrat pro každou z těchto procesních fází zvlášť, jednou podle zásad řízení soukromožalobního, po druhé řízení veřejnožalobního. Než třetí odstavec § 21 úrazkového zákona praví, že první dva odstavce téhož paragrafu, jednající o řízení k žalobě od počátku veřejné, platí v plném rozsahu i tam, kde sice žaloba byla původně soukromá, ale veřejný žalobce později stíhání převzal. Tím zákon jasně naznačuje, že tento případ nemá býti od normálního, od počátku veřejnožalobního, nijak odlišován a že první, soukromožalobní, období procesní je vlastně pohlceno řízením o dodatečně podané žalobě veřejné. V oné první fázi jednal uražený jako negotiorum gestor žalobce veřejného, který svým přístupem dosavadní výsledky řízení vzal za své. Celé řízení se považuje za veřejnožalobní. Původní žaloba soukromá má podle výslovného předpisu § 21, odst. 3, věta 2 jen ten význam, že netřeba výslovného prohlášení uraženého, že se k trestnímu řízení připojuje.

Takové připojení se uraženého, obdobné účasti soukromého účastníka na trestním řízení, je možné dle § 21, odst. 1. Tento přístup nemění ovšem ničeho na povaze řízení, jež je a zůstává veřejnožalobním. Uplatní se tedy při rozhodování o jeho nákladech výhradně příslušné předpisy trestního řádu, ohledně nároků připojivšího se uraženého pak ty z nich, jež dávají soukromému účastníku podle okolností nárok na náhradu nákladů jeho účasti na trestním řízení.

Procesní práva uraženého, která se v zásadě rovnají těm, jež podle trestního řádu má soukromý účastník, docházejí podstatného rozšíření pro obor řízení opravného. Uraženému přísluší totiž právo k opravným prostředkům, to jest jak k jejich podání, tak během jejich projednávání, ve stejném rozsahu, jako soukromému žalobci (§ 21, odst. 1, věta 2 výslovně). Tento předpis se vztahuje výhradně na případy, kdy veřejný žalobce zůstává i v opravném stadiu na řízení zúčastněn, ať proto, že sám opravný prostředek podal, či proto, že musí vystupovati jako odpůrce opravného prostředku obžalovaného. Zvolená dikce onoho předpisu má být úsporným vyjádřením souboru procesních práv připojivšího se uraženého pro případ, že řízení, k němuž se připojil, dospělo do stadia opravného, v němž veřejný žalobce obžalobu dále zastupuje. Jmenovitě nelze ze stylistického obratu, že uraženému přísluší práva soukromého žalobce, vyvozovati, že by byl, třeba jen ve směru, v němž některého z oněch práv skutečně použil, opravdu soukromým žalobcem a řízení aspoň v příslušné partii soukromožalobním. O tom, co bude uražený, autor opravného prostředku, povinen na útratách jeho projednávání obžalovanému nahraditi nebo na náhradu čeho bude naopak míti nárok, rozhodne tudíž soud podle toho, co pro takový případ trestní řád (nikoli útratové normy zákona urážkového) stanoví o nároku či povinnosti soukromého žalobce.

Příklad. Obžalovaný byl prvním soudem pro faktum A odsouzen, ohledně fakta B osvobozen. Odvolání podá obžalovaný do viny ohledně fakta A. Odpůrcem jeho odvolání je veřejný žalobce. Veřejný žalobce podá odvolání do výroku o vině ohledně fakta B. Uražený, jenž k řízení se připojil, podá odvolání do trestu, vysloveného pro faktum A. Kdyby se veřejný žalobce vůbec neodvolal, vystupoval by v opravném řízení přece jako odpůrce odvolání obžalovaného do výroku o vině ohledně fakta A, řízení by tedy zůstalo i v této fázi veřejnožalobním a připojený uražený (zákon nemá pro něj zvláštního označení!) by mohl podat odvolání do nízké výměry trestu, vysloveného pro faktum A.

Domáhati se odsouzení obžalovaného též pro faktum B by se uražený mohl jen samostatným opravným prostředkem jako soukromý žalobce v řízení odtud soukromožalobním, po předchozím prohlášení, že přejímá stíhání pro tento čin, ohledně něhož se veřejný žalobce spokojil se zprošťujícím výrokem prvního soudu.

b) Změna řízení původně veřejnožalobního v soukromožalobní. Je však možný též opačný případ, než právě vylíčený. Veřejný žalobce v některém z případů § 14, odst. 4 nebo 5 podal veřejnou obžalobu a bylo zavedeno příslušné, totiž veřejnožalobní řízení. Průběhem sporu však buď veřejný žalobce od stíhání upustil nebo uražený své zmocnění odvolal. (Podle § 22 tak může učiniti až do okamžiku, kdy soud I. stolice počal vyhlašovati rozsudek.) Odpadnutím veřejného žalobce tím neb oním z naznačených způsobů obživne možnost, aby uražený stíhal vinníka soukromou žalobou. Okamžikem, kdy této možnosti užije, stává se z řízení dosud veřejnožalobního řízení soukromožalobní se všemi často již zdůrazněnými důsledky pro rozhodování o útratách. Celé řízení rozpadá se nám na dvě části. Pro náhradu útrat první fáze budou směrodatné útratové normy trestního řádu, ve druhé fázi přijdou ke slovu příslušné předpisy zákona o ochraně cti. Prozradíme předem, že dalekosáhlé důsledky bude míti takové dělení jmenovitě v otázce nákladů, jež v trestním řízení vzešly oběma stranám, zvláště nákladů jejich právního zastoupení. Připomínáme, že rozeznávání různých fází řízení k účelům útrat není něčím trestnímu řádu neznámým, neboť nastupuje též tam, kde část řízení byla předsevzata k obžalobě veřejné, část pak k žalobě subsidiární. Dosti zevrubné rozbor komentářů i monografické literatury tohoto případu se týkající mohou — mutatis mutandis — prospěti i při řešení situace novým zákonem umožněné.

c) Změna řízení původně soukromožalobního ve veřejnožalobní a pak opět v soukromožalobní. Je konečně možný, byť málo pravděpodobný, případ, že někdo podá soukromou žalobu pro delikt proti cti, později dosáhne toho, že veřejný žalobce podle § 14, odst. 4 nebo 5 převezme stíhání, nakonec však, z toho neb onoho důvodu, převezme zase sám žalobu jako soukromý žalobce a v tomto stavu padne konečné rozhodnutí věci. Řízení původně soukromožalobní se změní ve veřejnožalobní a na-

konec opět v soukromožalobní. Kterých předpisů použijeme pro rozhodnutí o náhradě útrat?

Podíváme-li se na vyličenou situaci blíže, poznáme, že jde vlastně o kombinaci dvou již probraných případů a můžeme výsledků dříve dosažených použití i zde. Výkladem třetího odstavce § 21 urážkového zákona ve spojitosti s prvním odstavcem téhož paragrafu jsme došli k závěru, že původně podaná soukromá žaloba je pohlcena dodatečným převzetím stíhání veřejným žalobcem a že prvé dvě fáze procesu splývají v jedinou, jež je veřejnožalobní. Konečné období procesu, od odstoupení veřejného žalobce po rozhodnutí věci, je pak soukromožalobním.

Poslední věta známého nám již třetího odstavce § 21, jež praví, že podání původní soukromé žaloby má v případě odstoupení veřejného žalobce účinek převzetí stíhání, má pouze ten význam, že původně podaná žaloba soukromá po samém zákonu supluje jinak nezbytné prohlášení uraženého, že přebírá stíhání, takže jej vlastně jen osvobozuje od formalit jinak potřebné.

Příklad. Člen finanční stráže podá soukromou žalobu na B. pro přestupek pomluvy, poněvadž týž v podání na nadřízený úřad o něm uvedl, že při služební pochůzce se v hostinci Nském opil. Strážník podá svým advokátem soukromou žalobu, obžalovaný nabídl důkaz pravdy. Část důkazů sem směřujících se provede při prvním hlavním přelíčení. Soudce však přepustí ještě další důkazy a přelíčení za tím účelem odročí. V tomto mezidobí rozhodne se veřejný žalobce, že převezme stíhání obviněného podle § 14, odst. 5, zák. o ochraně cti. Učiní o tom ihned soudu oznámení, připojiv zmocnění uraženého, takže při odročeném přelíčení vystupuje již státní zástupce (resp. funkcionář) jako žalobce a uražený se svým advokátem má postavení analogické soukromému účastníkovi. Veřejný žalobce přejímá řízení v tom stavu, v jakém bylo v době jeho přístupu. Kdyby se důkaz pravdy nezdařil a obžalovaný byl odsouzen, zaplatí uraženému útraty s vypracováním a podáním původní soukromé žaloby spojené, ale neplatil by mu to jako soukromému žalobci, nýbrž na základě těch předpisů trestního řádu, jež ukládají odsouzenému, aby nahradil náklady nutných úkonů učiněných soukromým účastníkem. Z téhož důvodu by měl uražený nárok na náhradu svého právního zastoupení při obou přelíčeních, nikoli však na náhradu svých nutných vydání, jež přísluší jen soukromému žalobci podle § 34, odst. 1, zákona o ochraně cti. Uražený právě není a po zákonu se má za to, že vůbec nikdy nebyl soukromým žalobcem. — Než předpokládejme, že v našem případě při odročeném přelíčení nastane následkem důkazů zde provedených takový obrát v řízení, že obžalovaný bude se vši pravděpodobností osvobozen proto, že se mu podařil důkaz pravdy. Kdyby došlo k osvobozujícímu výroku, neměl by uražený nároky vyličených nároků, poněvadž pak se řízení považuje od počátku za veřejnožalobní (viz pod lit. a), není ovšem ani, poněvadž je soukromým účastníkem, povinen nahradit náklady provedených důkazů, ani právního zastoupení obžalovaného, jež jsou risikem obžalovaného při každé veřejné obžalobě. Veřejný žalobce, vida beznadějnost situace, chce se vyhnout osvobozujícímu rozsudku, v němž by bylo autoritativně konstatováno, že obvinění jsou pravdivá a prohlásí tedy raději, že upouští od stíhání. Kdyby se i uražený s tímto řešením spokojil, musil by soudce řízení usnesením podle § 259, odst. 2, tr. ř. zastavit. Náš uražený však ne-

sdílí názor veřejného žalobce, prohlásí po jeho odstoupení, že trvá na stíhání a nabídne nové důkazy. Soudce za účelem jich provedení líčení znovu odročí, při novém líčení vyslechně 3 svědky, ve svém názoru však, že důkaz pravdy se zdařil, zvuklám jimi není a vynese proto hned rozsudek osvobozující. Při tomto třetím přelíčení je uražený již soukromým žalobcem a řízení od okamžiku odstoupení veřejného žalobce je soukromožalobní. (Viz pod lit. c). Uražený nemá vůči obviněnému nárok na náhradu ničeho, až do okamžiku odstoupení veřejného žalobce není však též sám ničím povinen. Bude mu jako soukromému žalobci uložena povinnost k náhradě nákladů právního zastoupení a nutných vydání obžalovaného jen při třetím (posledním) hlavním přelíčení a k náhradě svědeckého oněch tří svědků. Tato povinnost se mu uloží podle útratových norem zákona o ochraně cti.

Tím je podán výpočet všech myslitelných případů, daných na jedné straně tím, že za předpokladů § 14 zák. o ochraně cti se může delikt jinak soukromožalobní stíhat obžalobou veřejnou, jednak tím, že během takového řízení je možná změna jeho ze soukromožalobního ve veřejnožalobní a naopak. Účelem našeho rozboru bylo zjistiti, kdy a pokud je které řízení soukromožalobní, nezbytná to praemissa pro rozhodnutí, bude-li k výroku o útratách použito speciálních předpisů zákona o ochraně cti.

3. Povaha zastoupení veřejným žalobcem podle § 46 tr. ř. Od případů právě rozebraných nutno dobře odlišovati dvě možnosti: situaci totiž, kdy uražený jednotlivec je zastupován v trestním řízení veřejným žalobcem, aniž byly splněny předpoklady § 14 zákona urážkového, a na druhé straně případ, kdy zavedeno bylo řízení pro čin veřejnožalobní, jímž současně dotčena byla něčí čest a kdy uražený vystupuje v procesu ve dle veřejného žalobce, aby v případě neúspěchu veřejné obžaloby dosáhl jako soukromý žalobce potrestání obžalovaného pro ono porušení své cti.

V posledním odstavci § 46 tr. ř. je zcela všeobecně řečeno, že k žádosti soukromého žalobce může státní zástupce převzít jeho zastoupení. Není zákonného omezení této možnosti a po zákonu může tedy státní zástupce vyhověti číkoli žádosti, aby jej v trestním řízení zastupoval. Proto však, že daleko nejčastějšími případy zastoupení soukromého žalobce státním zástupcem též jen ve smyslu § 46 tr. ř. jsou — via facti s našeho stanoviska — právě řízení o urážkách veřejných orgánů, je tak naléhavým nebezpečím, že nastane nepřipustné zaměňování tohoto zastoupení s veřejným stíháním urážek ve smyslu § 14 zák. o ochraně cti. V tomto druhém případě, kde souzený čin se vztahoval na výkon veřejné funkce uraženého, jde, jak

výslovně říká citovaný § 14, o řízení veřejnožalobní. Než v případě, kdy jinak státní zástupce uraženého zastupuje, neboť jeho instrukce mu to dovolují, jde o poměr čistě zmocněnecký (srov. rozh. v. sb. 3573/9), zcela takový, jako je poměr mezi soukromým žalobcem a jeho zástupcem-advokátem. Takovému zastoupení trestní řád v posledním odst. § 46 dává sice své »placet«, říká tím však jen, že nespátřuje neslučitelnost mezi normální funkcí státního zástupce a zastupováním žaloby soukromé v soukromožalobním řízení. Uvážíme-li, jaký význam má tento závěr pro aplikaci těch či oněch v úvahu přicházejících útratových norem, máme současně odůvodněno, proč jsme na přesné odlišení obou případů kladli takovou váhu.

4. Souběžná žaloba veřejná a soukromá. Je-li konečně někdo žalován pro jiný čin veřejnožalobní, než pro některý v zákoně o ochraně cti uvedený, může ten, jehož čest byla tímtož činem dotčena, buď vyčkati výsledku řízení officiosního a v případě jeho neúspěchu podat ve lhůtě v § 17, odst. 2 zákona o ochraně cti uvedenou soukromou žalobu. Následné řízení bude normálním řízením soukromožalobním s tím nahodilým reflexem na výši jeho útrat, že bude lze pro ně použití výsledků některých úkonů ztroskotaného řízení officiosního.

Uražený může však již během řízení o žalobě veřejné podat soukromou žalobu, nebo s tímže účinkem učiniti podle § 23, odst. 3 zákona o ochraně cti návrh na stíhání obviněného pro případ, že nebude odsouzen pro čin veřejnožalobní. Jdou pak pro týž skutek souběžně a současně dvě obžaloby. Situaci si možno názorně představit asi takto: Po celou dobu sporu není jasno, je-li zde čin veřejnožalobní nebo soukromožalobní. Proto se připouštějí obě žaloby jako doplňující se podmínky zákonného potrestání obviněného. Toto provisorium pomíjí až rozhodnutím věci. Pak se teprve ukáže, který druh žaloby byl okolnostmi činu opodstatněn a v důsledku toho též náklady které z obou obžalob jsou opravdovými útratami trestního řízení.

a) Úspěch žaloby veřejné. Byl-li obžalovaný odsouzen pro čin veřejnožalobní, bude mu podle trestního řádu uložena náhrada útrat tohoto veřejnožalobního řízení. K souběžné žalobě soukromé obžalovaný odsouzen nebyl a

proto nenese ani její náklady. (Stejně rozh. v. sb. 4297/16.) Nebyl však z podnětu soukromé žaloby ani souzen, a proto nemá ani obžalovaný proti soukromému žalobci nárok na náhradu svých útrat. (Rozh. v. sb. 2731/2. Jde vesměs o rozhodnutí, citovaná v Kallab-Herrnrittově vydání Trestního řádu československého, Kompas - Praha, při §§ 389 a 390.)

b) Úspěch žaloby soukromé. Byl-li obžalovaný odsouzen pro skutek jemu za vinu kladený jako pro delikt soukromožalobní, ponese náklady trestního řízení podle ustanovení zákona o ochraně cti tak, jako by veřejné žaloby vůbec nebylo bývalo.

c) Neúspěch obou žalob. Byl-li konečně obžalovaný v plném rozsahu osvobozen, znamená to, že obě žaloby vyšly na prázdno a problémem bude rozdělení povinnosti k náhradě útrat mezi oba žalobce, to jest mezi stát a soukromého žalobce. Žádná ze žalob nebyla okolnostmi odůvodněna, a proto nelze použití ani pravidla nahoře postaveného. Náklady takového řízení ponese stát, jak pro takový případ stanoví trestní řád, ale s výjimkou těch útrat, které obžalovanému vzešly stíháním pro čin soukromožalobní. K náhradě těchto je povinen soukromý žalobce podle zásad zákona o ochraně cti. Takovými náklady budou zejména útraty důkazu pravdy, pokud ovšem také tento důkaz nebyl potřebný pro rozhodování o žalobě veřejné (na př. při zločinu křivého vinění podle § 209 tr. z.). V častých případech zde pomůže pomocná představa, že veřejný žalobce upustil od stíhání v okamžiku, kdy podle dosavadního stavu řízení bylo jasno, že nejde o veřejnožalobní delikt, lépe řečeno, kdy již žádný další důkaz k doložení veřejnožalobní skutkové podstaty nebyl proveden. Od toho okamžiku lze na řízení hleděti jako na soukromožalobní. Jak patrně, pramenem největších obtíží bude snaha po odlišení obou vzájemně se proplétajících složek řízení, v zájmu procesní ekonomie spojených.

IV.

Poměr útratových norem zákona o ochraně cti k útratovým předpisům trestního řádu.

Úkolem právě ukončené části našeho pojednání bylo seznati, kdy o deliktech podle §§ 1—4 zákona o ochraně cti a

o přestupku zanedbání povinné péče odpovědného redaktora, jenž umožnil spáchání některého z přečinů v citovaných paragrafech obsažených, se může konati řízení soukromožalobní. Výsledek tohoto rozboru byl nám zároveň odpovědí na otázku, jaký je rozsah platnosti útratových ustanovení zákona o ochraně cti.

Dříve, než přejdeme k výkladu těchto norem, výkladu, jenž je vlastním předmětem práce, zmíníme se několika slovy o jejich poměru k obecným útratovým předpisům trestního řádu.

Poněvadž útratová ustanovení zákona o ochraně cti platí jen pro soukromožalobní řízení o deliktech v tomto zákoně obsažených, můžeme je přirozeně srovnávat jen s těmi předpisy trestního řádu, jež jednají o útratách procesů soukromožalobních. Tato ustanovení jsou zákonem o ochraně cti z valné části přejímána. Mnohé věty urážkového zákona přímo navazují na trestní řád a jeho platnost mlčky předpokládají. Zásady trestního řádu jsou však též zákonem o ochraně cti doplňovány, a konečně i, a to mnohdy velmi citelně, modifikovány.

Bude tudíž při výkladu útratových norem zákona o ochraně cti nutný stálý ohled k příslušným paragrafům tr. ř., ať už z toho důvodu, že nový zákon je navázáním na jeho zásady, či naopak proto, aby změny novým zákonem zavedené na pozadí dosavadního stavu náležitě vynikly.

Rozsah pojmu »útraty« podle zákona o ochraně cti.

1. Pokud zákon o ochraně cti mluví o útratách trestního řízení, rozumí tím především výhradně jen útraty konkrétního případu, nikoli též obecné náklady trestního soudnictví, jež jako náklady příslušného oboru státní správy nese za všech okolností stát. Toto upozornění bylo

⁴⁴⁾ § 124 ústavní listiny československé, zákon z 29. února 1920/121.

⁴⁵⁾ Ott, Das Eindringen des kanonischen Rechts, seine Lehre und wissenschaftliche Pflege in Böhmen und Mähren während des Mittelalters, Výmara, str. 77.

nutné proto, že v systémech trestně procesuálních užívá se výrazy »útraty trestního řízení« též pro ony útraty v nejširším smyslu. Pro zákon o ochraně cti, jenž v příslušných svých paragrafech chce rozřešiti otázku, které ze stran a v jakém rozsahu má býti povinnost k náhradě útrat řízení, v němž vystupovala, uložena, přicházejí tudíž v úvahu jen ty útraty, ohledně nichž může vůbec býti vyslovena povinnost některé ze stran k jich náhradě.

2. Převzetí § 381 trest. řádu. Hned první odstavec § 34 zákona urážkového, paragrafu, jenž bude nyní hlavním předmětem našeho zájmu, praví, že »k útratám trestního řízení náleží kromě útrat právního zastoupení stran také jejich nutná vydání«.

Tato dikce nás nesmí sváděti k tomu, abychom výpočet zde provedený považovali za vyčerpávající určení celého rozsahu pojmu »útrat trestního řízení«. Citovaná věta je celou koncepcí zdůrazněním úzké souvislosti útratových norem nového zákona a příslušných ustanovení trestního řádu, souvislosti, k níž už nahoře bylo poukázáno. Hledáme-li v trestním řádu vymezení pojmu útrat, jichž náhradu možno uložit některé ze stran, nalezneme je v § 381 tr. řádu. Žádný z tam uvedených případů není v rozporu s § 34, odst. 1 zákona urážkového a proto celý paragraf 381 tr. řádu možno dosaditi místo výrazu »k útratám trestního řízení« v citované větě nového zákona. Výslovná zmínka o útratách právního zastoupení je jen zdánlivým doplněním dosavadních předpisů. Trestní řád v § 381 č. 4 a v § 393, odst. 3 počítá náklady právního zastoupení stran výslovně mezi útraty trestního řízení. Ostatně důvodová zpráva k zákonu o ochraně cti sama doznává, že na případ ten je v novém zákoně výslovně pamatováno jen k rozptýlení pochybností o stanovisku zákona v té otázce, aniž tím byla přivoděna jakákoli změna dosud platných předpisů.

3. Doplnkem jsou »nutná vydání stran«. Výklad tohoto pojmu. Naproti tomu převzetí nutných vydání stran mezi útraty řízení nenajdeme nikde v trestním řádě a je tudíž případ ten skutečným a často velmi citelným rozšířením pojmu útrat. Nutnými vydáními rozumí zákon náklady nezbytné k řádné účasti na soudním jednání,

především jistě na hlavním přelíčení. Jsou myslitelné okolnosti, za nichž také vydání strany, spojené s účastí na procesních úkonech mimo hlavní přelíčení (na př. při výslechu těžce nemocného důležitého svědka, při místním ohledání a pod.) mohou spadat mezi útraty trestního řízení, uzná-li soud takovou intervencí strany za nutnou. Výbec podléhá určení pojmu »nutných vydání« jako typická quaestio facti do značné míry uvážení soudcovu. Ze zákona možno vyvoditi jen tyto direktivy:

a) Především jde pouze o »vydání«, tedy o skutečně vyplacené částky v souvislosti s účastí na trestním řízení, nikoli tedy na př. ušlý výdělek.

b) Dále se musí jednati o vydání nutná, při čemž zajisté nechybíme, budeme-li tomuto výrazu přikládati současně dvojí význam: Musí jíti o vydání, spojená s úkony pro řádný průběh procesu nutnými a musí výše jejich býti určena nikoli podle toho, co strana při té příležitosti skutečně vydala, nýbrž s hlediska úvahy, co bylo nutným, aby vydala.

4. Částí nákladů trestního řízení jsou též útraty bezvýsledného jednání o smír. Ačkoliv se § 34 zákona o ochraně cti, ex professo o útratách jednající, o ničem dalším nezmiňuje, není přece rozsah pojmu útrat pro obor tohoto zákona právě provedeným výpočtem vyčerpán. Jednání o smírné vyřízení věci, jež je novinkou urážkového zákona, vyžádalo si zvláštního ustanovení, co s útratami s ním spojenými pro případ, že ke smírnému konci nedošlo. Jak v řízení o přečinech (t. j. v řízení tiskovém, § 25, odst. 5), tak v řízení o přestupcích (§ 29, odst. 2) náleží útraty bezvýsledného jednání o smír k útratám trestního řízení. Za zmínku stojí, že v přestupkovém řízení neplatí toto ustanovení pro útraty právního zastoupení stran při smírném jednání. Zdá se, jako by zákon nepřímou nabádal strany, aby se při jednání o smír zastupovati nedaly. Častá zkušenost poučuje, pokud je intervence zástupce z povolání prospěšnou pro smírné urovnání věci.

5. Systematika a názvosloví. a) Náznaky předchozích výkladů již prozrazují, že o řízení ve věcech urážkových platí souběžně dvě skupiny předpisů a že tudíž máme též jim odpovídající dva druhy soukromožalobních řízení o deliktech proti cti. Jeden z nich týká se (jakožto t. zv. řízení tiskové) přečinů podle §§ 1—4 zákona o ochraně cti

a přestupku zanedbání povinné péče odpovědného redaktora, druhý pak přestupků podle §§ 1—4 zákona o ochraně cti. Ačkoli touto odchylností je nezbytně dotčeno též rozhodování o útratách, můžeme přece výklad útratových ustanovení obojího se týkajících spojití a nečetné a nepatrné odchylky na příslušných místech vyzvednouti, abychom se tak vyhnuli častému opakování téhož. — b) Útraty osobní a ostatní. Ze samotného znění útratových norem zákona o ochraně cti se podává dělení pojmu útrat, které nám orientaci v oněch předpisech vydatně ulehčí. Na mnoha místech najdeme zde totiž zvláštní ustanovení o útratách, které by si strany měly vzájemně hraditi, jež odlišeny jsou tak od nákladů ostatních. Podle znění konečného rozhodnutí o útratách tak či onak podrobně vymezen, může se vzájemný nárok stran na náhradu nákladů vztahovati vždy jen na útraty, jež některá strana skutečně na řízení vynaložila. Měla vydání s kolkováním, zaplatila nebo má zaplatit svého advokáta a konečně měla nutná osobní vydání, jak jsme ukázali výše. Naproti tomu vzešly trestním řízením další náklady, jež zatím uhradil stát, vyhradiv si nárok požadovati odškodnění na té ze stran, již náhrada nákladů bude konečným výrokem uložena. Do této druhé skupiny patří svědecké, znalecké, náklady výkonu trestu a pod. Dělení útrat na ty, ohledně nichž může jedné straně vůči druhé vzejíti nárok na náhradu, a ty, jež může stát na některé ze stran požadovati, dělení shodné s oním, podle něhož sám trestní řád odlišuje útraty řízení, jež stát nezakládá a jež tedy strany platí již během řízení, od těch, jež stát zatím zakládá (§ 381, posl. ods. tr. ř.), vychází sice z úpravy provisorní techniky jejich placení během řízení. Protože však, jak řečeno, také předpisy o tom, kdo náklady řízení skutečně nese (bez ohledu na to, kdo je prozatím zaplatil), mají pro každou z těchto skupin mnohde ustanovení samostatná, můžeme s výhodou použiti onoho rozlišení i v našich úvahách, věnovaných rozhodnutí o definitivní povinnosti k náhradě útrat. Bude tedy v dalším výraz »útraty osobní« označením pro náklady, jež během řízení zaplatila některá ze stran, na rozdíl od »nákladů ostatních«, jež zatím založil stát. Pojmem těmto oběma nadřazeným, ale jimi též beze zbytku vyplněným, je pojem »útraty trestního řízení vůbec«.

VI.

Osoby pro náhradu útrat v úvahu přicházející.

Kdo může být zásadně uznán povinným k náhradě útrat řízení, jichž rozsah a klasifikaci jsme právě nastínil?

1. Strany. Může to býti jen některá ze stran, tedy buď soukromý žalobce nebo obžalovaný.

Je-li soukromým žalobcem právnická osoba, bude přirozeně ona po případě povinna k náhradě útrat. Žalovala-li však organisace, která není právnickou osobou nebo periodický tiskopis, jsou povinny místo nich nahraditi útraty trestního řízení osoby, které za ně vykonávaly oprávnění k soukromé žalobě. (Výslovně v § 34, odst. 2.) Ručení těchto je osobní.

Soukromým žalobcem je míněn ten, kdo zavdává podnět

k trestnímu řízení, i když dodatečně vyjde najevo, že neměl legitimace žalobní a že tudíž ani žalobcem *stricto sensu* není.

2. Ručení ve smyslu § 10 a 11 tiskové novely. Okruh osob, jež mohou nésti útraty řízení, rozšiřuje § 10 tiskové novely (zák. č. 124/24 sb. ve znění vyhlášky číslo 145/33 sb.). Byl-li odpovědný redaktor periodického tiskopisu odsouzen k náhradě útrat řízení, ručí za tyto útraty též vlastník a vydavatel onoho periodického tiskopisu. Nejde snad o ručení subsidiární, nýbrž o ručení všech tří jmenovaných rukou společnou a nerozdílnou, k čemuž § 11 odst. 2 téhož zákona dodává, že útraty mohou býti dobývány na tom, kdo za ně ručí, bez ohledu na to, zda byly dobývány, nebo zda jsou dobytné na tom, komu byla jejich náhrada uložena nebo kdo se k jejich náhradě soudním smírem zavázal. Jde o ručení všech za jednoho a jednoho za všechny a bude pouhou otázkou vhodnosti, na kom z ručících bude náhrada útrat vymáhána. Situace pro rozhodnutí, komu povinnost k jejich náhradě bude soudním rozhodnutím uložena, se však tím nijak nekomplikuje.

3. Více žalobců nebo žalovaných. Komplikace však mohou nastat, když v procesu vystupuje několik žalobců nebo několik obžalovaných. Zákon o ochraně cti nemá předpisu, jak by měly býti útraty v tom případě uloženy. Nastoupí tedy obecná norma § 389, odst. 3 tr. ř., podle níž platí zásada solidárního ručení všech za náhradu útrat, s výjimkami tamtéž uvedenými. V dalších výkladech budeme už předpokládati, že proti jednomu žalobci stojí jeden obžalovaný, aby mnohosti osob na té či oné straně nebyla situace nad míru ztěžována.

VII.

Zásady zákona o ochraně cti stran povinnosti k náhradě útrat řízení.

Ačkoli jsme takto počet osob, jež mohou jako povinné k náhradě útrat přijíti v úvahu, snížili na pouhé dvě, totiž soukromého žalobce a obžalovaného, neznamená to, že hlavní a nejobtížnější práce byla skončena. O tom nás přesvědčí další výklady, jichž úkolem bude ukázati, které z těchto osob bude v konkrétním případě náhrada nákladů uložena,

eventuálně jak povinnost tato mezi obě bude rozdělena. Zvláště toto dělení útrat, jež je specialitou zákona o ochraně cti, postaví nás často před obtížné rozhodování.

A. Zcela bez souvislosti s rozhodnutím věci samé.

Ohromnou většinou je výrok o povinnosti k náhradě útrat v zákoně o ochraně cti, jako ostatně i v trestním řádu a snad v procesních řádech celého kulturního světa, navázán na rozhodnutí věci hlavní. O této souvislosti, která je pravidlem, pojednáme dále. Než pravidlo to je prolomeno výjimkou, již představuje šestý odstavec § 34 zákona o ochraně cti. Věnujeme-li nejprve pozornost tomuto případu, kdy výjimečně uloží se náhrada nákladů zcela bez souvislosti s vlastním výsledkem trestního řízení, děje se tak proto, abychom se pak zcela nerušeně mohli věnovat případům pravidelným.

Citované místo zákona praví: »Straně, která ve zřejmém úmyslu protahovati řízení nabídla důkazy, které mohla uplatniti již dříve, může soud, nehledě na výsledek trestního řízení, uložit, aby nahradila odpůrci zcela nebo z části útraty, které mu z provádění takových důkazů vzešly.«

Předem připomínáme, že k rozhodování o této výjimečné povinnosti, která má ráz často velmi citelného policejního opatření, dojde zároveň s rozhodováním o náhradě nákladů řízení vůbec. Především si musím zodpovědět otázku, kdo je povinen k náhradě nákladů vůbec, abych pak mohl uvažovati o tom, zda náhradu některé jejich části neuložím odpůrci povinného proto, že jsou dány předpoklady probíraného zákonného ustanovení. Tím chceme zdůrazniti, že v obecné povinnosti k náhradě útrat je sama sebou obsažena i úhrada jakkoli svévolných důkazů, pokud jen byly nabídnuty povinným. Ke zkoumání, často velmi obtížnému, jsou-li zde dány předpoklady § 34, odst. 6., bude podnět jen tehdy, je-li podezření, že ve smyslu tohoto předpisu svévolným je důkaz, nabídnutý odpůrcem povinného.

Rozhodnutí soudu, má-li tato výjimečná povinnost býti vyslovena, je vázáno na tyto podmínky:

1. Odpůrce strany, jež byla uznána povinnou k náhradě útrat řízení, nabídl provedení určitého důkazu.

2. Navrhující strana mohla tento důkaz uplatniti již v dřívějších procesních obdobích.

3. Důkaz byl nabídnut opožděně ve zřejmém úmyslu protahovati řízení.

4. Důkaz byl skutečně proveden a jeho provedení bylo spojeno s náklady.

Soud bude se musit především zabývat otázkou opožděnosti návrhu a dále tím, zda opožděnost jeho je vedena zřejmým úmyslem protahovati řízení. Mohl-li býti důkaz, o který jde, již dříve nabídnut, rozumí se, že se stejným úspěchem, rozhodne soud pravidelně bez zvláštních potíží. V pochybnostech může vyzvati navrhovatele, aby osvědčil, že důkaz dříve nabídnouti nemohl. Není-li jeho osvědčení přesvědčivé nebo nepokusil-li se o ně vůbec, mluví zákonná praesumpce, v § 34, odst. 6., posl. věta skrytá, v jeho neprospěch.

Horší bude posouditi, je-li tato opožděnost úmyslná a zda úmyslem strany zřejmě bylo pozdním návrhem protáhnouti řízení. Jakýkoli jiný cíl, který strana sledovala pozdním návrhem, nemůže býti podkladem probírané povinnosti navrhovatelovy, tím méně jeho nedbalost v pátrání po důkazech. Argumenty, sdělené navrhovatelem o nemožnosti dřívějšího uplatnění důkazu budou soudu cennou pomůckou též pro závěr o důvodu opožděnosti návrhu, jímž po případě může býti i úmysl protahovati řízení. Povinnost navrhovatele zahrnuje v sobě též náhradu útrat důkazu samotného, nikoli snad jen útraty jeho opožděnosti. (Arg.: »útraty, které mu z provádění takových důkazů vzešly.«)

Při řešení těchto případů nutno si dobře uvědomiti, že podstatnou podmínkou povinnosti k náhradě útrat ve smyslu § 34, odst. 6 je opožděnost důkazu naznačeným způsobem sice dále kvalifikovaná, nikoli však větší či menší důležitost pozdě nabídnutého důkazu. Je myslitelné, že výrok ve smyslu citovaného paragrafu se stane ohledně sebe závažnějšího důkazu, lze-li právě souditi, že byl nabídnut zbytečně pozdě a že se ono pozdní nabídnutí stalo v úmyslu protahovati řízení. Důležitý důkaz nelze o sobě zajisté považovati za protahování řízení. Též důležitý důkaz může se však státí příčinou zbytečného prodloužení sporu. Tehdy totiž, když byl nabídnut neodůvodněně pozdě. Na tyto případy, nikoli tedy na svévolné důkazy ve vlastním slova smyslu, pamatuje § 34 ve svém 6. odstavci, jenž v modifikaci útratového rozhodnutí

našel na tyto nekorektnosti vedení procesu sankci nad jiné účinnou.

Použije-li soudce této výjimečné normy, může útraty takového důkazu navrhovateli uložit zcela, ale též jen z části, podle toho, jaký stupeň svévole se jeví v pozdním nabídnutí důkazu, tedy jmenovitě podle toho, kdy mohl být onen důkaz nejdříve nabídnut a proveden a jakých nákladů by si bylo jeho provedení tehdy vyžádalo. V rámci tohoto přiměřeného dělení může dojít výrazu též názor soudce o závažnosti nabídnutého důkazu.

B. Výrok o útratách v souvislosti s rozhodnutím věci samé.

Nehledě k této výjimce, platí vždy zásadní pravidlo, že rozhodnutí o povinnosti k náhradě útrat trestního řízení je závislé na výsledku trestní věci samé.

Osvědčená zásada trestního řádu, že jen odsouzený obžalovaný nese náklady trestního řízení, jinak vždy jeho procesní odpůrce, pro nás tedy soukromý žalobce, byla mlčky a úplně samozřejmě převzata také zákonem o ochraně cti, který ve svých §§ 34 a 35 vpadá in medias res hned výpočtem výjimek z naznačené zásady.

Má-li býti výsledek trestní věci praejudiciálním pro rozhodnutí o náhradě jejích nákladů, musíme si především říci, jakým způsobem může být v případech nás zajímajících řízení o urážkách skončeno. Státí se tak může buď smírem nebo rozsudkem odsuzujícím, či konečně jiným způsobem, totiž rozsudkem osvobozujícím a usnesením, že se řízení zastavuje. Probereme postupně tyto případy, zkoumajíce, jak v kterém z nich rozhodneme o útratách.

1. Smír. Jednání o smír je obligatorním předpokladem dalšího řízení jak o přečinech (§ 24), tak o přestupcích (§ 27, odst. 1.), jichž se týká zákon o ochraně cti, byť ve druhém případě bude obligatornost vzhledem k závažným výjimkám § 27 problematickou i pak, až bude vydáno potřebné prováděcí nařízení.

a) Dohoda stran. Jak toho žádá povaha smíru, přenechává se určení satisfakce i dohoda o náhradě nákladů dosavadního jednání především ujednání stran samých. Organ smírné jednání řídící má jen možnost to či ono řešení doporučiti. Nejde zde o rozhodování. Došlo-li k dohodě o sa-

tisfakci, ale strany se zapomněly dohodnouti o náhradě útrat, praví pro obor přestupkového řízení § 29, odst. 2. výslovně, že je každá strana povinna nésti s v é útraty.

Stojíme nyní před otázkou, máme-li z toho, že zákon neobsahuje podobné praesumpce pro stejnou situaci v řízení tiskovém, vyvozovati, že výslovná dohoda o náhradě nákladů je v tomto případě *essentiale* smíru, který by v tom směru musil býti jako kusý doplněn, či zda této různé stylisaci obou partií zákona tak dalekosáhlých důsledků přikládati nemáme. Uvážíme-li, že podmínky obviněnému každým smírem uložené zahrnují vše, s čím se uražený jako s postačující nápravou utrpené urážky spokojí, pak pro případ, že není ve smíru řeči o náhradě procesních útrat, nelze nic jiného za to míti, než že uražený takové náhrady ke svému usmíření nežádá. Každá strana nese tudíž dosud jí vzniklé náklady s a m a i bez výslovného zákonného předpisu.

b) Rozhodnutí soudce ve smyslu § 26. Nemohou-li se v tiskovém řízení strany dohodnouti o podmínkách smíru, může kterákoli strana žádati, aby mezi nimi rozhodl soudce. Rozhodnutí jeho má kromě výroku, jaké zadostučinění pokládá za přiměřené, obsahovati též návrh, jak by měly býti nahrazeny útraty, které stranám vzešly (§ 26, odst. 1.). Tímto výrokem nejsou sice strany vázány potud, že by byly nuceny přistoupiti na smírné vyřízení věci za podmínek soudem stanovených, naopak, mohou je ignorovati a pokračovat v procesu. Takové počínání však není pro žádnou ze stran bez značného rizika. Obžalovaný by se jím připravil o závažnou polehčující okolnost, žalobci pak, který se nespokojil satisfakcí jemu ve smyslu soudního rozhodnutí poskytnutou, se může státi, že od potrestání obžalovaného bude upuštěno, což bude míti jmenovitě v otázce útrat, jak dále ukážeme, pro žalobce velmi nepříjemné důsledky.

Naznačený význam soudcova rozhodnutí o přiměřených podmínkách smíru, zvyšovaný ještě možností smírného ukončení věci, která hrozí se rozvinouti ve velmi nechutný proces, je pobídkou, aby každý jeho bod byl dokonale promyšlen, což platí v plné míře i o určení způsobu náhrady útrat.

Zatím co v § 9, odst. 3., zákona o ochraně cti uvádí zákon vodítko, jaké z a d o s t u č i n ě n í možno pokládati za přimě-

řené, není nikde ustanovení o okolnostem přiměřené náhradě útrat. Nezachytitelné různosti každého případu brání jakémukoli spojení příslušných zásad v obecné pravidlo. Pravidelně přinese určité vodítko soudci představa, jak by na základě známého dosud skutkového podkladu asi rozhodl ve věci samé a na základě toho též o útratách. Poněvadž pak povinnost k náhradě útrat, uložená jako podmínka smíru, má nesporně též charakter zadostučinění, nebrání nic, aby také při rozhodování o útratách soudce použil shora zmíněných zákonných direktiv. Těmi jsou zejména obsah a forma ublížení, rozšíření projevu, dotčený zájem, chování vinníkovo po činu a zvláště to, zda ublížení nebylo v jakékoli formě opakováno. Úmyslná neurčitost těchto náznaků je sama nejvýmluvnějším příkazem, aby soudce všecken takt i plné pozorumění pro specifické okolnosti případu věnoval tomuto choulostivému rozhodování.

2. a) Rozsudek odsuzující zcela. Trestní řízení může býti ukončeno odsuzujícím rozsudkem. Bylo již řečeno, že pro tento případ převzal zákon o ochraně cti zásadu trestního řádu, že náklady řízení nese odsouzený obžalovaný.

Rozhodování podle této jasné zásady je však komplikováno především v případě, kdy se řízení proti těmž obviněnému konalo o několika trestných činech a kdy obviněný byl z části odsouzen a z části osvobozen, jednak v případě, kdy bylo upuštěno od potrestání odsouzeného obžalovaného.

b) Rozsudek odsuzující z části. První komplikace, na niž pamatuje § 34 urážkového zákona ve svém třetím odstavci, může se zdáti výjimkou ze zásady jen velmi zběžnému pozorovateli. Spíše lze říci, že je jejím důsledným provedením, neboť umožňuje oddělit skutečnosti, ohledně nichž byl obžalovaný odsouzen, od těch částí obžaloby, jimiž nebyl uznán vinným. Zákon pro tento případ částečného odsouzení obžalovaného na uvedeném svém místě stanoví, že má (tedy m u s í) soud buď povinnost k náhradě útrat řízení mezi obžalovaného a soukromého žalobce přiměřeně rozdělit nebo vyslovit, že osobní náklady stran se navzájem zrušují, takže jedna strana není povinna druhé nic hraditi. O nákladech, které zatím založil stát ze své pokladny, musí pak ovšem býti samostatně rozhodnuto. Na ty se vzájemné zru-

šení nevztahuje. K náhradě jejich není povinna jedna strana druhé, nýbrž některá ze stran má povinnost tu vůči státu.

Pramenem obtíží při aplikaci probíraného předpisu bude určení hlediska, s něhož takové dělení útrat má nastati. Zákon říká jen, že útraty mají býti rozděleny »p ř i m ě ř e n ě«. Jaké míře se má dělení přiměřiti, zákon nepraví.

V tom směru má určitější ustanovení § 389, odst. 2. tr. ř., jenž praví, že soud má pokud možná vyloučiti z náhrady ty náklady, které vzešly pokud jde o činy, jimiž obžalovaný nebyl uznán vinným. I toto dělení možno považovati za svého druhu »přiměřené«, ale nesporno je též, že »přiměřené« dělení útrat podle zákona o ochraně cti dává širší pole soudcově úvaze, než mu poskytuje citovaným předpisem trestní řád.

Vedle útratového dělítky, založeného na tom, co na jedné straně řízení o skutečných deliktech, na druhé pak o ztroskotané obžalobě skutečně »s t á l o«, dělítka, jehož se důsledně drží trestní řád, přichází v úvahu ještě dělení podle z á v á ž n o s t i úspěšné a neúspěšné části obžaloby. Dělení útrat podle kterékoli z těchto zásad je přiměřeným, a proto blíže neurčeným příkazem »přiměřeného dělení« v zákoně o ochraně cti je kryto a odůvodněno.

Širší hledisko zákona o ochraně cti se projeví ovšem nejzřejměji tam, kde nás možnost rozdělení útrat podle skutečné výše na tu a onu část obžaloby vynaložených nákladů opouští. Tak tomu bude, když svědky žalované urážky a pomluvy jsou tytéž osoby, jež při společném přelíčení a odškodněny jediným svědečným o obou deliktech vypovídají, takže náklady procesních úkonů, provedených k objasnění obou bodů obžaloby, nelze odlišiti. Trestní řád se zde dělení útrat vzdává vůbec, zatím co urážkový zákon dává možnost rozdělení útrat, jež se tentokráte (via facti) stane výhradně podle závažnosti činů důvodně a bezdůvodně žalovaných.

Obě možnosti přiměřeného dělení útrat jsou sobě zásadně rovnocenné, prostě proto, že zákon neskytá nikde podkladu pro povýšení jedné nad druhou. Jmenovitě není důvodem případného opačného závěru, že doplňující ustanovení trestního řádu, jen jednu z nich výslovně uvádějí. Po zákonu jsou si obě zásady rovny, obě tvoříce náplň zákonného pojmu »přiměřené« a dáti tomu či onomu dělítku před druhým přednost či konečně použití obou současně je vyhrazeno volně

soudcově úvaze, podřízené jen jeho snaze po nejspravedlivějším vystižení zvláštností daného případu.

Prohřešili bychom se na svém interpretačním úkolu, kdybychom se zde snažili postavití nějaká obsahově bohatější pravidla. Konstatujeme jen, že pravidelně se dělení zhruba určí podle nákladů skutečně vynaložených, jež jemnějším hlediskem závažnosti činů bude modifikováno — uhlazeno. Postup ten, zvolí však soudce proto, že ve velké většině případů se mu bude zdáti nejspravedlivějším, nikoli snad z toho důvodu, že by zákon jednu z obou zásad před druhou závazně preferoval.

Dělení útrat může nastati i tehdy, když žalovaný trestný čin obsahuje několik skutečností, na př. bylo-li použito několika urážejících výroků v souvislé řeči. Tomuto názoru důvodová zpráva výslovně přisvědčuje. V takovém případě se úvaha o poměru závažnosti odsouzených a osvobozených fakt uplatní jako v ý h r a d n ý podklad výroku o dělení útrat, neboť kritérium nákladnosti zjišťování jednotlivých fakt zde vůbec — znovu zdůrazňujeme, že via facti — není použitečné.

c) Upuštění od uložení trestu. Skutečnou výjimku ze zásady, že odsouzený obžalovaný nese náklady trestního řízení, obsahuje pátý odstavec § 34 zákona o ochraně cti. Ten sice ve své první větě vytyčuje pravidlo, že odsouzený je povinen k náhradě útrat i tehdy, když soud, uživ zcela svérázného ustanovení § 9 téhož zákona, upustí od uložení trestu, hned v zápětí však pravidlo toto prolamuje řadou odchylek. Systematicky uspořádána vyhlíží situace jimi převoděná takto:

Útraty, jež jsme nazvali nahoře »ostatními útratami«, to jest útraty trestního řízení s výjimkou osobních nákladů stran, musí odsouzený, i když od uložení trestu bylo z jakéhokoli důvodu upuštěno, za všech okolností nésti. Odchytky § 34, odst. 5. týkají se tedy jen o s o b n í c h n á k l a d ů, jež by měl odsouzený soukromému žalobci nahraditi.

Tyto osobní náklady odsouzený soukromému žalobci nahraditi střídavě povinen je, a to v celém rozsahu nebo z části, střídavě k tomu povinen není. Rozhodnutí závisí především na zákonném důvodu, p r o č od potrestání bylo upuštěno, uvnitř

toho pak na volné úvaze soudu, vedené směrnicemi, jež se v dalších výkladech pokusíme vystihnouti.

aa) Okolnost, že bylo upuštěno od uložení trestu jen proto, poněvadž žalobce výslovně prohlásil, že ne žádá, aby obviněný byl potrestán (§ 9, odst. 1., č. 1.), nemá žádného vlivu na rozhodnutí o útratách. Důvod je jasný: Učiní-li žalobce, jakýmikoli motivy veden, takové prohlášení, musí soud od uložení trestu upustiti, i kdyby byl sebe více přesvědčen, že obviněný trestu zasluhuje. Výrok rozsudku o vině obžalovaného touto náhodnou, zcela na libovůli soukromého žalobce závislou okolností není nijak dotčen. Nedotčen zůstává nejen formálně, to jest, že výrok rozsudku o vině nedoznává změny, nýbrž i materiálně, neboť nic neoslazuje úsudek o tíži zavinění obžalovaného. Není proto podnětu, aby toto okolnostmi činu neodůvodněné upuštění od uložení trestu nějak ovlivnilo též výrok o útratách ve prospěch obviněného, tím spíše, že není ani žádoucí, aby sympatický návrh soukromého žalobce, že ne žádá potrestání, měl v zápětí jeho značnou materiální újmu v tom, že by na jeho vrub byla zmírněna útratová povinnost odsouzeného.

Na rozdíl od právě probraného závisí všechny ostatní důvody upuštění od uložení trestu na úvaze soudu, zda jsou zde jisté okolnosti, jež buď čin obžalovaného nebo jeho osobu staví do příznivého světla. Tyto příznivé okolnosti, ač výrok o vině v rozsudku jimi zůstává formálně nedotčen, přijdou k výrazu jednak upuštěním od uložení trestu, jednak po případě zmírněním nebo úplným odstraněním pravidelné povinnosti odsouzeného, aby soukromému žalobci nahradil jeho osobní náklady. Říkáme »po případě«, poněvadž této možnosti soud podle okolností použití může, ale nemusí.

bb) **Provokace.** Podle § 9, odst. 2. zákona o ochraně cti upustí soud od uložení trestu pro přečin nebo přestupek urážky (§ 1 téhož zákona), když se vinník dopustil činu jen z ukvapení nebo rozčilení, způsobeného přímo předcházejícím vyzývavým nebo pohoršlivým jednáním toho, komu bylo na cti ublíženo a způsob, jakým urážka byla spáchána, je okolnostmi omluvitelný.

Osnova referátu nedovoluje, bohužel, tímto zajímavým ustanovením se blíže obírat. Nabízí se analogie s vysokým stupněm afektu, jenž zde nevede sice k vyloučení protiprávnosti činu, který však umožňuje

konstruovati (obrazně řečeno) tak závažnou polehující okolnost, že se považuje za přiměřené vině obžalovaného snížit trest na nulu, upustiti totiž od jeho uložení. Než rozdíl mezi touto a jinými možnostmi zmírnění trestu není jen kvantitativní, což se na venek projevuje právě možnostmi, v důsledku upuštění od potrestání snížit podstatně útratové břemeno odsouzeného.

Pro to, kdy a v jaké míře má zde soudce zmírniti povinnost odsouzeného k náhradě osobních nákladů soukromého žalobce, neobsahuje zákon výslovných poukazů. Poněvadž však modifikace útratového břemene je korelátom upuštění od potrestání z důvodu právě uvedeného, totiž pro provokaci, je nasnadě, aby též rozhodování o obojím se dělo podle těchže hledisk. Tytéž úvahy, které soud vedly k upuštění od uložení trestu, mají býti rozhodnými též pro jeho výrok o zmírnění útrat naznačeným způsobem. Bude tedy soud také zde uvažovati o povaze přímo předcházejícího pohoršlivého jednání soukromého žalobce, o stupni rozčilení odsouzeného i o tom, zda a pokud provokací uraženého bylo přivoděno, a konečně i o tom, pokud způsob vyprovokované urážky byl okolnostmi omluvitelný. Názor, že zde všechny tyto zákonné předpoklady jsou, přivedl soud k rozhodnutí, že upouští od uložení trestu. Úvaha o tom, v jaké míře jsou dány, může býti podkladem různých nuancí v rozhodnutí o povinnosti odsouzeného k náhradě osobních nákladů soukromého žalobce, nuancí, jež umožňují vítané další přizpůsobení soudního výroku — byť ovšem jen v jeho partii útratové — okolnostem konkrétního případu. Vždyť útraty jsou konec konců také újmou, jež vinníka stihá v důsledku jeho trestného jednání. A jestliže úvahy, jež právě byly předneseny, rozhodují o způsobu jejich uložení, je ospravedlněn zajisté názor v úvodu zastávaný, že původní účel útratových norem, totiž dosáhnouti za každou cenu náhrady nákladů na trestní řízení vynaložených, ustupuje v novém zákoně silně do pozadí.

cc) **Satisfakce.** Konečně poslední možnost upustiti od uložení trestu obsahuje § 9, odst. 1., č. 2. a odst. 3. Soud neuloží obviněnému trest, jestliže se podrobil rozhodnutí soudce (podle § 26) o tom, co považuje za přiměřené zadostučinění a toto soukromému žalobci poskytl nebo rozhodnutí to v částech, jichž splnění záviselo na vůli odpůrce, pro jeho bezdůvodný odpor splniti nemohl, nebo když z vlastní

iniciativy dal odpůrci (nejpozději před začátkem hlavního přelíčení) zadostučinění, jež také soud považuje za přiměřené.

Vůdčí zásadu těchto situací si možno znázorniti takto: Okamžikem, kdy uraženému bylo dáno zadostučinění, jež také soud považuje za přiměřené, nastává možnost smírnou cestou spor ukončiti. Pokračuje-li soukromý žalobce, jenž je dominus litis, přece v rozepři, nese další řízení pečeť jisté tvrdošijnosti jeho, za niž může býti stížen tím, že přes jeho opačný návrh nebude obviněnému uložen trest a že odsouzený může býti zproštěn z části neb i zcela povinnosti k náhradě osobních nákladů žalobcových.

Řešení odst. 5. § 34 odpovídá tomuto obrazu. Odsouzený je povinen nésti celé náklady trestního řízení až do okamžiku, kdy zadostučinění bylo dáno. Ohledně dalšího řízení může být útratové břemeno odsouzeného naznačeným způsobem zmírněno. Jako v hořejším případě bude i zde pro upuštění od uložení trestu i pro toto zmírnění útrat rozhodná stejná úvaha, totiž do jaké míry je další vedení sporu výsledkem neodůvodněné neústupnosti soukromého žalobce. A jako nahoře, i zde různé možnosti rozhodnutí o útratách budou prostředkem další diferenciace konkrétního případu, ceteris paribus v otázce útrat jinak rozřešeného.

3. Zpětvzetí žaloby. Přistupujeme k případům, jež skončily jinak než smírem nebo odsuzujícím rozsudkem. Tyto ostatní možnosti jsou: Zpětvzetí žaloby a rozsudek zprošťující. Bylo již řečeno, že zásada trestního řádu, podle níž v těchto případech platí útraty řízení soukromý žalobce, byla zákonem o ochraně cti převzata. Při částečném zpětvzetí žaloby je situace stejná jako při částečném osvobození obviněného. Ohledně obou těchto případů poukazujeme na dřívější výklady, týkající se situace, kdy obviněný byl z části odsouzen a z části osvobozen, takže zbývá probrati jen rozsudek v plném rozsahu zprošťující.

4. Rozsudek osvobozující. Osvobození pouze pro omluvitelný omyl. Nahoře uvedená zásada o povinnosti soukromého žalobce k náhradě útrat je prolomena jedinou výjimkou, obsaženou v § 34, odst. 4.: »Byl-li obviněný zproštěn toliko pro omluvitelný omyl, nemá proti žalobci nároku na náhradu útrat trestního řízení.« Svoje osobní náklady a útraty, jež jsme nazvali »ostatními

útratami« (jako svědecké, znalečné a p.), hradí soukromý žalobce, není však povinen, aby v případě takového — sit venia verbo — méněcenného osvobození nesl též osobní náklady osvobozeného obviněného, totiž útraty jeho právního zastoupení a nutná jeho vydání. K odůvodnění této novoty, jež ve vládním návrhu zákona obsažena nebyla, uvádí důvodová zpráva, že obviněný byl zproštěn toliko z důvodů ležících v jeho osobě, které žalobce, vykonávaje žalobní právo, ani předvídati nemohl. Tato zvláštnost v oboru útrat je ostatně jediným materiálním důsledkem toho, že zproštění nastalo — jak zákon sám říká — »toliko« pro omluvitelný omyl.

C. Náklady řízení opravného.

Pokud v předchozích výkladech bylo užito pojmu »trestní řízení«, stalo se tak vždy ve významu řízení od prvního podnětu až do pravoplatného ukončení trestní věci. Zahrnuje tedy v sobě onen pojem též opravné řízení všeho druhu. V důsledku toho také povinnost k náhradě útrat trestního řízení obsahuje v sobě pravidelně také povinnost nésti náklady řízení opravného.

1. Opravný prostředek odpůrce zůstal zcela bez úspěchu. Z tohoto pravidla výjimka je obsažena v první větě § 35 zákona o ochraně cti, jejíž negativní znění je jasným důkazem, že jde opravdu o výjimku, i když pravidlo nikde v zákoně není výslovně vyjádřeno. »Ten, komu bylo uloženo nahraditi náklady trestního řízení, není povinen nahraditi náklady opravného řízení, způsobeného zcela bezvýsledným opravným prostředkem jeho odpůrce.«

Tímto předpisem je pro daný případ zproštěn povinnosti nahraditi útraty opravného řízení ten, kdo by pravidelně i k náhradě těchto pod heslem »náhrady útrat řízení vůbec« byl povinen. Zákon zde zprošťuje někoho povinnosti, aniž dosud víme, komu povinnost tu nově ukládá. Druhá věta § 35, odpovídajíc na tuto otázku, praví, že soukromý žalobce nahradí sám náklady opravného řízení, vyvolaného jeho zcela bezvýsledným opravným prostředkem. I když tedy je k náhradě nákladů řízení v zásadě odsouzen obžalovaný, jenž byl prvním soudem uznán vinným, nejen, že soukromému žalobci nehradí jeho osobní náklady v opravném řízení o jeho zcela bezvýsledném opravném prostředku, nýbrž má naopak vůči němu sám nárok na náhradu takových svých nákladů. Sou-

kromý žalobce je konečně povinen nahraditi též státu náklady, jež během opravného řízení zatím založil. (Svědectné, znalečné a p.) Argumentem jest zde zákonný výraz: »nahradí sám náklady opravného řízení«.

Marně se ohlížíme po ustanovení, jež by obdobnou povinnost ukládalo obžalovanému pro případ, že sice soukromý žalobce byl uznán povinným k náhradě nákladů řízení, ale obžalovaný podal opravný prostředek, jenž pak zůstal zcela bez úspěchu. Pro ten případ praví první věta § 35 jen, že soukromý žalobce není povinen k náhradě útrat opravného řízení. Druhá věta téhož paragrafu se vztahuje výhradně na soukromého žalobce. Korespondujícího ustanovení § 390, odst. 2. tr. ř., jež povinnost podavatele zcela bezvýsledného opravného prostředku k náhradě útrat opravného řízení pozitivně vymezuje, ať podavatelem tím je soukromý žalobce neb obžalovaný, nelze použít, neboť druhou větou § 35, stanovící takovou povinnost jen ohledně soukromého žalobce, naznačil zákon o ochraně cti velmi jasně, že tuto látku chce upravit samostatně a že recepční předpis jeho § 23, odst. 1., se zde uplatnit nemá.

Situaci zde vyličenou musíme tedy řešiti výhradně podle první věty § 35. V rozebíraném případě nebude tedy mít soukromý žalobce povinnost (v rámci povinnosti k náhradě útrat řízení vůbec pravidelně obsaženou) nahraditi útraty opravného řízení, vedeného o zcela neúspěšném opravném prostředku obžalovaného, ale nemá ani sám nároku vůči obžalovanému, aby mu to, co sám na opravné řízení vynaložil, nahradil. Jedna strana není druhé v tomto případě ničím povinna, útraty oběma stranami na opravné řízení vynaložené se vzájemně zrušují.

Tím vyřešena je otázka vyrovnání osobních nákladů stran. Pro náhradu nákladů ostatních, těch totiž, jež stát zatím založil, nelze však z první věty § 35 vyvoditi ničeho. Než se odhodláme činiti zákonu pro tuto kusost výtky, přihlídneme dříve k tomu, pokud případ právě rozebíraný podle přítomného stavu trestního řádu může nastati, jinými slovy, kdy může osvobozený obžalovaný (neboť jen tehdy není k náhradě trestního řízení zásadně povinen) podati opravný prostředek?

Proti rozhodnutí věci samé přísluší mu odvolání podle § 33, odst. 1., č. 1 zák. o ochraně cti, proti výroku o útratách má stížnost. Rozhodování o obojím možném opravném prostředku se děje v sedění neveřejném, kde útraty, jež by stát zatím zakládal (svědecké, znalečné) vůbec vzniknouti nemohou. Je tedy spíše důkazem prozíravosti zákona a zvládnutí látky do všech důsledků, když nemá ustanovení pro případ, který prakticky vůbec nemůže nastati.

Kromě soukromého žalobce a obviněného může opravný prostředek v tiskovém řízení vznést též vlastník a vydavatel periodického tiskopisu (§ 12, odst. 3. tisk. novely). Poněvadž však při užití toho práva mají stejné postavení jako obviněný, platí o nich vše, co o tomto bylo výše pověděno.

Aby v řízení soukromožalobním o delikttech proti cti podal opravný prostředek někdo jiný než obžalovaný, soukromý žalobce nebo právě uvedené »osoby zúčastněné«, je vyloučeno. Proto případy nahoře rozebrané jsou současně vyčerpávajícím výpočtem možností, pro něž ustanovení prvních dvou vět § 35 mohou přijíti v úvahu.

Totož zákonného předpisu nelze jmenovitě užití ani tehdy, podal-li uražený ve smyslu § 21, odst. 1., vedle veřejného žalobce vystupující nějaký opravný prostředek, neboť, jak jsme se na příslušném místě pokusili ukázati, okolnost ta ničeho nemění na povaze veřejnožalobního řízení. Uražený bude ovšem případně povinen nahraditi náklady opravného řízení, nebylo-li jeho opravnému prostředku ani částečně vyhověno. Tato povinnost se však opírá o § 390, odst. 2., tr. řádu, a to právě proto, že jde o úkon v rámci řízení veřejnožalobního a útratová ustanovení zákona o ochraně cti, jak opětovně zdůrazněno, se vztahují výhradně na řízení soukromožalobní.

Vůbec už pak nelze § 35 užití tehdy, podal-li veřejný žalobce opravný prostředek a tento zůstal zcela bez úspěchu. Toto po předchozích výkladech snad už samozřejmé tvrzení nezdá se sdíletí důvodová zpráva k zákonu o ochraně cti, která rozhodnutí, že v případě zcela bezvýsledného opravného prostředku veřejného žalobce není ani odsouzený obžalovaný povinen nésti náklady opravného řízení, chce vyvozovati z § 35 urážkového zákona. Zapomíná patrně, že při veřejnožalobním řízení (a jen v takovém je myslitelný opravný prostředek veřejného žalobce!) musíme postupovati tak, jako by urážkový zákon vlastních útratových norem neměl a rozhodnutí tedy výhradně podle trestního řádu.

2. Opravný prostředek měl úspěch částečný. Měl-li opravný prostředek soukromého žalobce nebo obviněného úspěch jen částečný, může soud přiměřeně rozdělit povinnost k náhradě útrat opravného řízení, nebo, pokládá-li to právě za přiměřené, navzájem zrušiti útraty, které by si strany měly vzájemně nahradit. Dělení bude přiměřeným závažnosti změněné partie původního výroku v poměru k tomu, čeho se opravný prostředek domáhal, ale čeho nedosáhl, nebo se stane s ohledem na náklady, jichž si úspěšná i ztroskotavší část opravného prostředku vyžádala. Kdy které z obou v úvahu přicházejících zásad bude na místě použití, či zda snad obou z nich a v jakém poměru, bylo vloženo při dělení útrat v případě částečného odsouzení obviněného. Závěrů tam dosažených lze mutatis mutandis užití i zde.

3. Zcela bezvýsledné opravné prostředky obou stran. Podaly-li konečně obě strany opravné

prostředky a oba zůstaly zcela bez úspěchu, bude náhrada útrat opravného řízení uložena tomu, komu přísluší nahraditi útraty trestního řízení vůbec, s výjimkou těch nákladů, které byly výhradně způsobeny zcela bezvýsledným opravným prostředkem jeho odpůrce. Odpůrce nahradí tedy to, oč se opravné řízení zdražilo projednáním jeho opravného prostředku. Toto řešení, v zákoně výslovně neobsažené, vyvozujeme z výrazu § 35: »útraty z p ů s o b e n é zcela bezvýsledným opravným prostředkem odpůrce«. Takové dělení ovšem ve veliké většině případů ztroskotá o nemožnost určení, oč se náklady opravného řízení zvýšily podáním a projednáním odpůrcova opravného prostředku, ale možnost taková musí jakožto zákonu odpovídající býti přece soudci zásadně zachována.

Pro správné posouzení povinnosti k náhradě útrat opravného řízení nesmíme konečně ani na okamžik pustiti se zřetele základní zásadu, že o nákladech této procesní fáze se samostatně rozhodne jen tehdy, nebyl-li v opravném řízení nijak dotčen základ, z něhož první soud vycházel při rozhodování o útratách, tedy zvláště výrok o vině. Jde o jeden rozsudek, i když se týká několika fakt, a jde o jediný opravný prostředek též tehdy, napadá-li nějaký soudní výrok třeba v několika bodech. S toho hlediska dlužno posuzovati, je-li úspěch jeho částečný, úplný, či zůstal-li bez úspěchu. A proto též padne celý výrok o útratách a znovu o nich odvolací stolice rozhodne, dojde-li změny třeba jen jediný z bodů rozsudku, na němž výrok o útratách je vybudován jako na daném a nezměnitelném základě.

Příklad. Obviněný byl první stolicí odsouzen pro dvě fakta (A a B). Ačkoli tedy rozhodnutí prvního soudu obsahuje dva výroky o vině, jde přece o jeden rozsudek. Obviněný se odvolá do viny ohledně fakta A, jen do trestu pak, pokud jde o faktum B. Ačkoli jsou napadány dvě logicky zcela samostatné části rozsudku, jde přece formálně o jeden opravný prostředek, jehož úspěch bude pouze částečný, když se vyhová jen odvolání obžalovaného do trestu stran fakta B. Otázka, v jakém poměru je opravný prostředek úspěšný, vyhověl-li odvolací soud odvolání obžalovaného do viny a od obžaloby pro faktum A jej osvobodil, nepříjde vůbec v úvahu, neboť změnou základu, z něhož první soud při určování povinnosti útratové vycházel, padá též jeho výrok o útratách a soud druhé stolice o nákladech obou instancí rozhodne tak, jako by hned prvním soudem byl obžalovaný od fakta A osvobozen a jen pro faktum B odsouzen.

VIII.

Opravné prostředky proti výrokům o útratách.

Ukončili jsme takto schematický nástin možností, jak podle zákona o ochraně cti může býti rozhodnuto o povinnosti k náhradě útrat. Zbývá tudíž poslední bod osnovy, opravné prostředky proti výroku o útratách.

A. Zásadní dělení. Opravný prostředek takový může směřovati buď proti určení zásadní povinnosti něčí k náhradě útrat nebo jen proti ustanovené výši jejich. Tento druhý případ je vlastně otázkou tarifní, vylučující jakýkoli obecný rozbor a proto se jím dále zabývat nebudeme. Ostatně tam, kde po zákonu je dáno i v tomto směru širší pole soudcovu rozhodnutí, jako na př. při pojmu nutných vydání strany, byly příslušné směrnice již na svém místě podány.

B. Jednotlivé opravné prostředky.

Opravné prostředky, brojící proti určení zásadní povinnosti strany k náhradě nákladů, jsou určeny především formou, již bylo vysloveno napadené útratové rozhodnutí.

1. Bylo-li o útratách řízení rozhodnuto s m í r n ý m r o z h o d n u t í m soudce ve smyslu § 26 zák. o ochraně cti, je možná i do útrat, jež jsou integrující částí smíru, stížnost podle § 26, odst. 3. cit. zákona. Nespokojí-li se strana takovým rozhodnutím ani výsledkem případně stížnosti proti němu, má možnost pokračovati ve sporu a dosáhnouti tak nového výroku též o útratách, napadnutelného všemi opravnými prostředky, jichž výpočet podáváme v zápětí.

2. O povinnosti k náhradě útrat s v é v o l n é h o p r o t a h o v á n í sporu (§ 34, odst. 6.), jež nastává, jak výše vyloženo, zcela bez souvislosti s výsledkem řízení, rozhodne soud usnesením, proti němuž je obecná stížnost. (§§ 392, 481 tr. ř.)

3. Obecná stížnost je též opravným prostředkem proti výroku o náhradě útrat řízení z a s t a v e n é h o.

4. Stalo-li se však rozhodnutí o útratách v souvislosti s meritorním rozhodnutím věci hlavní, jsou podle okolností dány různé opravné prostředky.

a) Opravný prostředek proti výroku ve věci samé. Změny rozhodnutí o útratách možno dosáhnouti především úspěšným opravným prostředkem proti výroku ve věci samé, na němž se rozhodnutí o útratách jako jeho nutné akcesorium zakládá. Všechny opravné prostředky, dané zákonem k napadení takového výroku, jsou logicky nutně též prostředky k dosažení toužené změny výroku útratového.

Přirozeným důsledkem této věty je, že naznačenou cestou lze výrok o útratách napadnouti jen tehdy, pokud zákon vůbec takový opravný prostředek proti výroku o věci samé připouští. Mnozí iuris prudentes ve snaze, dosáhnouti maxima spravedlnosti především ve výroku o útratách, tuto samozřejmost přehlíží a podávají začasť opravné prostředky zájmem na změně výroku útratového sice vysvětlitelné, bohužel však zákonu zcela neznámé. Tak vznášejí obžalovaní opravné prostředky proti osvobození pouze pro omluvitelný omyl, na němž je nejvíce bolí právě to, že nemají nároku na náhradu svých útrat, zapomínajíce, že takového opravného prostředku zákon nepřipouští. Stává se konečně, že obžalovaný uplatňuje zmatečnost rozsudku podle § 281, č. 7 tr. ř. (nevyřízená obžaloba). Nikdy by mu nenapadlo podati tento jemu nepřístupný, poněvadž k jeho neprospěchu směřující opravný prostředek, kdyby nebyl přesvědčen, že od fakt nevyřízených by byl osvobozen a že by tak dosáhl rozdělení povinnosti k náhradě útrat.

b) Obecná stížnost. Nejde-li strana nespokojená s výrokem o útratách tak daleko, je-li s určením zásadní své povinnosti k náhradě útrat a tedy i s tím výrokem ve věci samé, s nímž její útratový závazek je ve vztahu syllogistickém, srozuměna, může přece rozhodnutí o útratách napadnouti.

Opravným prostředkem zde bude stížnost, poněvadž správnost rozhodnutí hlavní věci není napadána. Stížnost proti útratovému výroku bude na místě vždy, kdy strana vytýká soudci, že jeho závěr, založený na jedné straně na rozhodnutí věci hlavní (»obžalovaný je vinen«) a na druhé straně na útratových předpisech zákona (»odsouzený obžalovaný je povinen k náhradě útrat řízení«) jako na logických svých praemissách, se nestal správně. Bude to především všude tam, kde první soud — pravidelně nedopatřením — se zprotivil takové útratové normě, která po daném rozhodnutí věci hlavní připouští určitý jako jediný zákonu odpovídající výrok ohledně náhrady útrat, na př. když obžalovaný byl zcela odsouzen a soukromý žalobce přece uznán povinným k náhradě útrat celého řízení.

Nejčastějšími pod hořejší definici spadajícími případy však budou ty, kdy zákon připouští celou řadu řešení jako zákonu odpovídající, zkrátka, kde záleží na volné úvaze soudce, jak o útratách v konkrétním případě rozhodne. Obsírné předchozí výklady jsou názorným dokladem, v jaké míře je výrok o útratách, opírající se o útratové normy zákona o ochraně cti, výsledkem volného uvážení a dávají zároveň tušiti, jak mnohotvárné budou argumenty stížností sem směřujících. Zvláště soudem nařízené dělení a vzájemné zrušení útrat bude často kamenem úrazu, protože zákon pro ně — jak jsme viděli — neposkytuje žádného pevného vodítka.

C. Náhrada nákladů opravných prostředků podaných proti rozhodnutím o útratách. Opravné prostředky proti výrokům o útratách patří (jako opravné prostředky vůbec) k trestnímu řízení a platí také o náhradě jejich útrat vše, co bylo pod heslem »útraty trestního řízení« dříve vykládáno. Náklady opravného prostředku proti výroku o útratách nese tedy ten, kdo byl odsouzen k náhradě nákladů trestního řízení vůbec, ledaže opravný prostředek takový podal jeho procesní odpůrce a stížnost jeho zůstala zcela bez úspěchu. (§ 35, odst. 1.)

IX.

Tím ukončen je rozbor, jehož materie nepatří zrovna k nejzáživnějším partiím procesuálním. Úkolu svého jsme se však přece s radostí podjali a byli bychom šťastni, podařilo-li se nám nejen ukázati spleť složitosti předpisů většinou opomíjených, a to ještě pojatých, jak osnova kázala, v úseku poměrně úzkém, nýbrž i přinésti trochu světla do jejich výkladu. Mlčení příslušné, i monografické literatury o útratových partiích zákona o ochraně cti a nedostatek přístupné judikatury nechť jest omluvou případných nedokonalostí.